

Gurrekrisen

Argumentet: Konung Valdemar Atterdag av Danmark hade på sin ålders höst en älskarinna, den unga och fagra Tovelill, som han älskade mer än sitt eget liv. När hon plötsligt dog ville han aldrig mera lämna slottet Gurre, där de levat tillsammans.

Efter hans bortgång 1375 tilläts slottet förfalla, och det tog ett antal hundra år innan kärlekssagan tog form i legender och poesi, främst genom den danske diktaren Jens Peter Jacobsen (1847-1885, avliden i lungtuberkulos på Valborgsmässoafton,) vars dikter inspirerade Arnold Schönberg till dennes största verk *Gurre-Lieder*, den senromantiska musikens sista stora mästerverk, som framförs ytterst sällan då det tarvar så överväldigande stor kör och orkester. Det framfördes för första gången i Göteborg i juni 2016, vilket inspirerade denna lilla dramatisering.

Personerna:

Drottning Helvig
Valdemar (Wolmar)
Tovelill
Skogvaktaren (Hans)
Ministern
Klaus Narr
Ludvig, skeppare
Kroggäster
En krögare
Erik

Handlingen äger rum i Danmark på 1300-talet i trakterna omkring slottet Gurre.

Akt I scen 1.

Helvig Nej, Wolmar, jag tillåter det inte.

Wolmar Och vem är du att du skulle kunna förbjuda mig något?

Helvig Jag är din drottning och moder till dina barn!

Wolmar Du är en gammal nucka och fjolla som gjort dig odräglig med din högfärd och tagit åt dig av min storhet som om den var din egen, men du är bara en överspelad skugga, och din ålder skämmer ut dig!

Helvig Det är du som skämmer ut dig inför hela Danmark!

Wolmar Håll käften, satkäring, eller du riskerar att jag blir vred! Kärleken kan aldrig skämma ut sig. Ingenting är heligare än den. Om någon skämmer ut sig är det du, om du vägrar att tolerera den! Är kristendomen inte kärlekens egen religion?

Helvig Men en man får inte ha två hustrur!

Wolmar Det räcker minsann med en, i synnerhet om hon är gammal. Tovelill blir aldrig någon andra hustru. Hon är helig som min kärlek och min älskarinna och skall så förbli utan att någonsin bli etablerad till hustru som du.

Helvig Det blir krig mellan oss om du framhårdar med din fäbless för din mätress.

Wolmar Ha-ha! Hör på den! Hon hotar! Som om jag skulle vara rädd för ett krig! Har jag inte tagit Skåne och Blekinge och gjort Danmark stort? Har jag inte tagit Öland och Gotland och slagit svenskarna ur brädet? Och du hotar med ett fruntimmerskrig?

Helvig Jag varnar dig. Som moder åt dina fyra barn har jag andra moraliska resurser än bara vapenskrammels oväsen, och jag kan aldrig tolerera att du får något annat barn med någon annan.

Wolmar Då är du fittavundsjuk. Det anstår bara gamla förpinta käringar.

Helvig Du vet inte vad du ger dig in på. Jag bara varnar dig.

Wolmar Då vet du inte vad du varnar mig för. Om kärleken varnas för blir den bara desto mer oemotståndlig.

Helvig Du är inte ung längre, Wolmar. Du bedrar dig själv med dåraktiga illusioner om att du ännu är en man och ännu kan älska.

Wolmar Ska vi slå vad?

Helvig Vad då om, din skälm?

Wolmar Jag ämnar bevisa för dig att jag ännu kan älska, och jag skall skänka Tovelill ett litet barn, som skall vara beviset för min kompetens och potens och på att du har fel.

Helvig Du är en gammal narr.

Wolmar Nej, mor Helvig, det är enklare än så. Jag är helt enkelt bara kär.

Helvig Din senilitet kommer att förrinta ditt eget livsverk.

Wolmar Om du säger så, så inte undra på, att det inte är i dig jag någonsin mera kan bli kär eller ens älska.

Helvig Dra åt helvete, din knöl! Det är krig!

Wolmar Låt kriget rasa. Om det är någonting jag tål, så är det drabbningar!

Helvig Valdemar, din horbock och knöl, du är oförbätterlig!

Wolmar Tack för komplimangen. Jag hoppas du har rätt. (*Helvig går rasande och smäller igen dörren efter sig.*)

Henne slipper jag åtminstone mer gå i säng med, medan Tovelill, min älskade, är som hela världens och naturens pånyttfödelse för mig.

Scen 2.

Tovelill Hur ser han på mig egentligen, den galne kungen?

Skogvaktaren Så vitt jag har förstått saken rätt, så är hans enda galenskap att han är tokig i er.

Tovelill Är det en galenskap?

Skogvaktaren Det beror på hur man ser det.

Tovelill Kan det vara en galenskap ur någon synpunkt?

Skogvaktaren Bara ur drottningens synpunkt.

Tovelill Självklart, men hon är ju galen själv.

Skogvaktaren Hon har rätt att vara det, för hon är drottning.

Tovelill Har hon då rätt att förbjuda kungen att vara det?

Skogvaktaren Hon kan ju försöka, men hon kan bara lyckas göra saken värre.

Tovelill För sig själv eller för kungen?

Skogvaktaren För sig själv.

Tovelill Varför gör hon det då?

Skogvaktaren Hon tål inte en annan kärlek när hennes egen tagit slut. Det är ett slags omvänd kärlek som tar sig uttryck i hat eller vettlös ondska.

Tovelill Har jag något att frukta av henne?

Skogvaktaren Inte så länge kungen lever.

Tovelill Har jag något att frukta av kungen?

Skogvaktaren Av honom minst av alla, så länge han älskar er, och det kan han inte sluta med.

Tovelill Det känns märkvärdigt att bli så upphöjd av kärleken från ingenting. Det känns som om varje minut av mitt liv plötsligt hade blivit ovärderlig och måste tas till vara som en skatt.

Skogvaktaren Därför finns det poeter som kan besjunga och föreviga den sanna kärlekens skönhet.

Tovelill Finns det ingen sådan här vid Danmarks hov?

Skogvaktaren Det är dåligt med det. Trubadurer kommer sällan hit från kontinenten.

Tovelill Vi får nöja oss med att bara leva den desto intensivare.

Skogvaktaren Den kan ju knappast bli mera äkta. Kungen har gett er ett eget slott med Danmarks vackraste trädgård vid dess mest idylliska sjö.

Tovelill Ja, jag är så oerhört gynnad och privilegierad att jag blir nästan rädd för att något skall hända och väcka mig upp ur en dröm som var så sann att jag trodde den var verkligheten.

Skogvaktaren Den är verkligheten. Måla inte fan på väggen. Bara fortsätt att odla drömmen så länge det går.

Tovelill Hur länge tror ni drömmen kan vara?

Skogvaktaren Så länge kungen lever – och längre. Är den riktigt sann, vilket jag tror att den är, kan den överleva er båda.

Tovelill Ni är en god vän, min skogvaktare. Nu känner jag för att ro ut på sjön och beundra mina näckrosor.

Skogvaktaren Var så god, prinsessa. (*Tovelill bryter upp.*)

Hon är för god för att vara sann. Inte konstigt att kungen älskar henne. Det skulle vem som helst kunna göra, men kungen har kungligt nog reserverat henne för sig själv, och som kungens enda älskarinna kommer hon verkligen att blomstra.

Scen 3.

Helvig Ni förstår väl att situationen är oacceptabel?

Ministern Givetvis, min drottning.

Helvig Vi kan inte ha det så här. Hon är ett ogräs i rabatten som måste bort innan hela trädgården är förstörd. Hur gör man med maskrosor?

Ministern Man rycker upp dem med rötterna.

Helvig Det kan man inte göra här, då hon inga rötter har. Hon är en parasitväxt på trädet.

Ministern Trädparasiter dör först när trädet dör.

Helvig Ja, de kväver trädet ihjäl. Vi kan inte vänta så länge, och vi vill att trädet skall leva.

Ministern Risken är att han inte kan leva utan henne.

Helvig Den risken får vi ta. Det finns väl apotekare.

Ministern Madame, en kunglig älskarinna som skandal är betydligt mildare än ett kungligt mord.

Helvig Äktenskapsbrottet är redan känt över hela Danmark. Ett mord behöver inte utbasuneras.

Ministern Ni tror verkligen ni kan komma undan med det?

Helvig Jag måste. Vad som helst är bättre än att vanäras som drottning över hela Danmark, och Valdemar Atterdags drottning dessutom!

Ministern Jag förstår er, men jag kan inte hjälpa er.

Helvig Jag förstår er men litar dock på er diskretion.

Ministern Min drottning, detta samtal har aldrig ägt rum.

Helvig Ni är en klok minister. (*Ministern bugar sig och går.*)

Hon får inte förstöra Valdemars livsverk och liv med att trollbinda honom till en fjolla. Vi får agera med idiotsäker försiktighet.

Akt II scen 1.

Wolmar Min älskade, vad jag har längtat efter dig. Det är för dig som jag har skapat detta paradiset, som helt och hållet är ditt eget, med dess slott och park och damm, och för att gynna vår besinningslösa oförgängliga bestående gränslösa lycka och dess resultat, ett bättre minne av min levnad än mina politiska bravader, som ju bara varit våld och maktlystnad.

Tovelill Men vad skall din drottning säga?

Wolmar Hon skulle bara våga protestera. Min lycka är min rättighet, och vi gör ingen skada. Tvärtom, vi bara älskar. Hur kan väl någon se det minsta onda i det?

Tovelill Hon är likväl din hustru, och jag fruktar henne.

Wolmar Gör ej det. Hon kan ej nå oss. Hon hör till en annan värld än vår, en sämre värld av makt, intriger och besuttenhet, men jag behöver något bättre, poesi och skönhet, ömhet, kärlek och en doft av evigheten.

Tovelill Jag är rädd att jag ej räcker till.

Wolmar Du är tillräcklig och långt mer än så. Du är ett ideal, min slutgiltiga hamn för min stormburna själ, en äntlig frälsning från mitt jagande av fåfänga och makt, en bättre värld än denna och en mening med mitt liv, som hittills bara varit ett förspillande av energi för bara fåfänga och meningslöshet.

Tovelill Men du är som konung för ditt land den störste efter Knut den Store.

Wolmar Han var blott en niding och en knöl. Han kunde inte älska.

Tovelill Det kan du.

Wolmar Och det är meningen, men jag kan bara älska dig.

Tovelill Det räcker och blir över.

Wolmar Tack vare att du finns, för vilket jag är mer än evigt tacksam.

Tovelill Tvärtom. Det är blott jag som borde vara tacksam för din kärlek.

Wolmar Det är ömsesidigt.

Tovelill Då fungerar den.

Wolmar Kom i mina armar, älskade, och slit mig aldrig ur din famn.

Tovelill Det samma gäller dig, min store krigare till Danmarks störste kung.

Wolmar Min älskade, du frälser mig från mina synder.

Tovelill Kan det då vara min jungfrudom som smittar av sig?

Wolmar Låt den smitta av sig i en kunglig kärlek som går till historien i poesi och skönhet.

Tovelill Kom i mina armar, store kung.

Wolmar Jag är din man. Glöm bort min krona.

Tovelill Kärleken är enda kronan för vår kärlek.

(De älskar.)

Scen 2.

Skogvaktaren Kungen måste sköta sina plikter. Det är inte hans fel. Han är kung, och kungen måste arbeta och kan ej vara kungen annars. Det är bäst att göra undan först det tråkiga i pliktväg, som är bara tråkigt när man ännu ej har gjort det. Sedan är det över, och då har man tid för sport.

Wolmar Jag måste fara, Hans. Jag måste lämna henne ensam i din vård och i naturens liv i paradiset sköte, och jag skall blott leva för att snarast komma hit tillbaka. Skydda henne med ditt liv. Hon är mera värd för mig än hela min familj.

Skogvaktaren Hon är i trygga händer här, min konung. Ingen kommer hit i onödan. Och stället borgar med sin karaktär för att ej någon ondska någonsin kan slippa in här.

Wolmar Tack, min bästa vän. Då känns det tryggt att lämna henne här tills vidare i ditt och Guds beskydd.

Skogvaktaren Det kan ni lita på. (*Wolmar lämnar skyndsamt.*) Vad är han rädd för? Han är bara orolig, och det är ju kärleken till för att en man skall vara. (*går in.*)

Scen 3.

Ministern Madame, jag kommer med fatala nyheter.

Helvig Låt höra. Jag har väntat på dem sedan länge.

Ministern Tovelill är död.

Helvig Det gläder mig. Hur dog hon?

Ministern Som om ni ej visste det. Ni var den enda i all världen med motiv att önska henne död.

Helvig Och har jag därför dödat henne?

Ministern Man befarar en förgiftning genom dödlig flugsvamp.

Helvig Hon kan själv ha plockat den.

Ministern All Gurrens personal i köket är försvunnen. De har flytt av rädsla för kung Wolmars vrede.

Helvig De har ingenting att frukta. Hon är död, och Wolmar kommer över det.

Ministern Det kan ta tid. Han älskade ju henne faktiskt.

Helvig Han må komma hit då och beklaga sig. Han har ju sin familj. Med henne hade han ej mer än älskog och en endast bastard.

Ministern Ni har ej mycket empati.

Helvig Och vad är det? Glöm bort allt vad anklagelser och insinuationer heter, herr minister. Ingenting kan binda mig till hennes död. Jag är fri från ansvar. Det var många mil mellan oss, och jag fick aldrig ens träffa henne.

Ministern Jag vill blott varna er för konsekvenserna.

Helvig Vad kan det bli för konsekvenser?

Ministern Jag befarar att er man och konung aldrig mer vill se er. (*bugar sig och går*)

Helvig Åtminstone är riket säkrat, tronföljden och hans familj. Om han behagar gå i självvald isolering i sin sorg och galenskap, så må det vara hans sak. Jag har ingenting att göra med hans svaghet och senilitet.

Akt III scen 1. Gurre.

Wolmar Men hur kunde det ske? Hur gick det till?

Skogvaktaren Vi vet inte, men vi förmodar det var en flugsvamp. Det var sådana symptom.

Wolmar Den plockade hon inte själv. Jag spårar min drottning i denna argan list.

Skogvaktaren Min konung, man kan inte tillvita henne något. Hon var aldrig här. Hon hade ingen möjlighet.

Wolmar Det räcker att hon ville Tovelills död. Ingen annan ville det, men hon ville det av hela sitt hjärta, och just hon hade kunnat organisera det så att det inte gav några spår. Giftblanderskor är experter på sådant och kommer i de flesta fall undan medan endast ett fåtal blir kända. Men du har rätt. Jag kan inte straffa henne. Jag kan bara vägra att någonsin se henne mera.

Skogvaktaren Det blir den hårdaste tänkbara personliga straffdom för en drottning.

Wolmar Hon måste ha gjort det. Kocken och köksan stack ju och har förblivit försvunna.

Skogvaktaren De vågade inte ta risken att bli konfronterade av er.

Wolmar Men deras spårlösa försvinnande blottar dem och anklagar dem. De kan ha betalats av min drottning. De kan ej försvara sig, och därmed lämnas frågan öppen och olöslig i en evigt bestående och skriande anklagelse.

Skogvaktaren Vad tänker ni göra?

Wolmar Stanna här och sörja tills jag dör.

Skogvaktaren Har ni ingenting vettigare att göra? Ni är ju trots allt kung och har plikter.

Wolmar Jag är gammal, Hans. Jag har plötsligt blivit gammal. Mitt rike får sköta sig själv. Jag har ändå inte många år kvar. Tovelill gav mig min ungdom tillbaka, och jag åldrades inte mer i hennes sällskap utan bara föryngrades, men när hon nu så plötsligt och himmelsskriande orättvist har berövats mig har jag plötsligt blivit lastgammal och har överlevt mig själv. Jag har inget mera kvar i livet än att bara sörja.

Skogvaktaren Det är inte hälsosamt.

Wolmar Se det då som en sjukdom som måste levas ut, och jag ska minsann leva ut den i alla dess groteska egenskaper. Jag ska rasa och gråta och vandra omkring på nätterna som en gastkramande vålnad, och jag ska anklaga Gud för vad han har gjort genom min förbannade drottning, och ingenting ska kunna bota mig, såvida jag inte som vålnad kan finna min Tove igen.

Skogvaktaren Vi ska vaka över er, min konung, jag och era andra trogna tjänare, och troget stå er bi med allt vad ni kan behöva.

Wolmar Du kan börja med att förnya mitt vinlager och göra det outtömligt, ty det kommer att behövas i stärke av denna sorg som tarvar oceaner av tårar.

Skogvaktaren Ert ord är min lag, min konung. Vi sörjer med er. Alla älskade henne.

Wolmar Utom en enda, som mördade henne, men hon är mer död än Tovelill, och för mig är hon mer än död, men Tovelill bara lever desto starkare och mera oförnekligt.

Skogvaktaren Skall jag vaka med er?

Wolmar Nej, gå och lägg dig. Jag vakar bäst ensam. (*Skogvaktaren går.*)

(*reser sig långsamt och drar sig över mot kistan, som vilar på en sarkofag, och som nu först blir synlig.*)

Hur kunde du dö, min evighetsstjärna av ungdom och skönhet? Det är varken fattbart eller möjligt. Du är alltjämt här och mera här än någonsin just för att du är död, min älskade, min enda glädje och mitt enda hopp, mitt enda liv och min enda tröst, du som för mig var den enda stjärnan i hela universum, och så blir du så grymt utsläckt av den mänskliga nedrigheten i sin prydno! Nu börjar livet, det onda livet på andra sidan graven, det onda livet av fantomer och mardrömmar, av evig sömnlöshet och en ständigt växande avgrund av bitterhet som bara kan tillta i mörker och förtvivlan tills jag själv blir befriad och får följa dig! (*gråter bittert, gråter ännu bittrare, överväldigas av sin förtvivlade sorg och faller slutligen omkull och slocknar i medvetlöshet.*)

Scen 2.

Klaus Narr Vad är det med honom? Är han sjuk?

Hans Det kan man lugnt säga. Han är inte normal längre. Han sover inte på nätterna utan går bara omkring och spökar som en osalig ande och klagar, klagar, klagar, så att det ryser i märgen och ens hjärta kan brista inför en sådan osalighet.

Klaus Han behöver bara få distans.

Hans Det är därför du är här. Han behöver en narr.

Klaus Var är han nu?

Hans Han sover. Han försöker krampaktigt sova bort dagarna då han inte tål dagsljus. Han stiger upp när det börjar skymma och börjar då genast klaga på att ljuset gör så ont, och så tömmer han en flaska.

Klaus Äter han något?

Hans Inte mycket. Han får en middag men vill inte ha mer. Allt äcklar honom. "Kunde du inte ha förgiftat mig i stället, ditt vidriga drottningsskäl, och låtit oskulden få leva?" är hans ständiga anklagelse.

Klaus Var det drottningen som gjorde det?

Hans Ingen annan hade något motiv. Tovelill kunde sina svampar. Hon hade aldrig misstagit en vit flugsvamp för en champinjon själv.

Klaus Vår tids mest framgångsrika konung har alltså drabbats av den värsta tänkbara personliga motgång och helt förlorat jämvikten därvid.

Hans Så kan man sammanfatta fallet. Just för att han gjort sig så stor som konung blev fallet desto djupare och fatalare.

Klaus Här räcker inte bara jag till. Han behöver en hord av underhållare.

Hans Vi kan skaffa honom allt vad han behöver.

Klaus Jag ska mobilisera en armé av muntergökar.

Hans Det behövs som motvikt till hans nattliga arméer av fantomer och vampyrer.

Klaus Har du sett dem?

Hans Det räcker med att han ser dem och umgås med dem.

Klaus Kom! Vi får gå ut i köket och planera. Vi kan behöva någon inmundigad förstärkning.

Hans Han har vin tillräckligt för flera livstider.

Klaus Vi behöver bara en, till att börja med.

Hans Menar du livstid eller flaska?

Klaus Både och. *(De går ut i köket.)*

Scen 3.

I salongen vid eldstaden efter avslutad middag med glas i hand.

Wolmar Jag skålar för dig, min älskade, för jag har ingen annan att skåla med. Ack, att denna futtiga, onödiga, fatala dödlighet skulle ha så förödande evigt bestående konsekvenser i form av ett obotligt sabotage mot själva livet! Var det bara för att jag uppriktigt och innerligt älskade dig som du måste dö? Min drottning kan i själva verket vara oskyldig, det kommer vi aldrig att få någon klarhet i, men det var alldeles tillräckligt brottsligt och straffbart med evig helvetesdom att över huvud taget önska hennes död. Det kan jag ej förlåta den mondäna världen, mitt eget kungliga etablisseman, min familj, vars matrona hon är, eller hela det dödliga mänskliga samhället. För mitt vidkommande är hela den futila mänskligheten i sin triviala dödlighet förbannad för evigt. *(Klaus Narr kommer in.)* Vem är du? Jag har aldrig sett dig förut.

Klaus Jag är narren.

Wolmar Vilken narr?

Klaus Den som är kallad att håna dig.

Wolmar Kan du håna mig?

Klaus Om jag kan!

Wolmar Gör det då!

Klaus Vad sörjer du för? Hon blir inte mera levande för det.

Wolmar Det är just det hon blir. Hon blir mera levande genom min utesägliga sorg än hon var som kött och blod. Kom med något bättre.

Klaus Du inbillar dig bara. Det är dig själv du sörjer för att du förlorat henne. Du uppförstorrar ditt eget ego i din hysteriskt egoistiska sorg, som bara tjänar till att du desto värre kan frossa i ditt eget ego.

Wolmar Vem fan kom på att skicka en sådan narr som dig hit?
Klaus Vi tänkte du kunde behöva lite avkoppling.
Wolmar Jag bad inte om det.
Klaus Men du behövde det.
Wolmar Varför tror du det?
Klaus Annars hade du drunknat i dig själv.
Wolmar Och vem hade kunnat eller haft någon rätt att hindra mig?
Klaus Livet.
Wolmar Vilket liv?
Klaus Det friska livet, sundhetens liv, det gröna livet i naturen, den inspirerande skönheten i allt levande, de sjungande fåglarna, de skyddande träden och allt annat stabilt i denna värld som går utöver det mänskliga.
Wolmar Du är en filosof.
Klaus Nej, en narr.
Wolmar Det måste vara skogsvaktare Hans som engagerat dig.
Klaus Han känner er.
Wolmar Och han kände Tovelill. Jag anbefalldes Tove i hans vård när de trista plikterna kallade mig till mitt ämbete. Jag skulle ha försakat ämbetet genast och stannat hos Tove.
Klaus Det är för sent nu.
Wolmar Vad menar du? Ämbetet har jag försakat inte en dag för tidigt utan snarare för sent. Jag skiter i det. Jag skiter i Danmark. Jag skiter i min familj, och allra mest skiter jag i drottningen. Det enda jag inte skiter i är Tovelill.
Klaus Det gör er själv till ett enda stort rövhål.
Wolmar Det skiter jag i. Kom och drick med mig, och säg något roligt som omväxling. Du skall ju vara narr.
Klaus Det är det tråkigaste jag vet att vara narr.
Wolmar Varför är du narr då?
Klaus Jag föddes till det. Och någon måste vara det.
Wolmar Kom och drick med mig, så kommer vi kanske båda på bättre tankar.
Klaus Det är det jag är till för. Glöm er själv, och sorgerna skall glömma er.
Wolmar Ditt snusförnuft trotsar all beskrivning. Tänk att detta ställe, det enda jag någonsin varit lycklig på, skulle bli en sådan sorgernas avgrund.
Klaus Tänk inte på det.
Wolmar Jag bor ju här och tänker stanna här.
Klaus Tills ni dör?
Wolmar Jag vill inte dö någon annanstans.
Klaus Då önskar jag er ett så långt liv som möjligt i er fångenskap hos er egen sorg.
Wolmar Du driver med mig, men jag tar din uppmaning på allvar och tänker försöka leva upp till den..
Klaus Bara ni lever upp är vi alla nöjda.

Wolmar Må jag leva upp för att deka ner mig, och må det bli ett så bittert slut som möjligt, på det att vi aldrig bör glömma bort dess högsta tänkbara himmelska orättvisa.

Klaus Ni menar att det är Guds fel alltihop?

Wolmar Han finns inte. Hans orättvisa är hans självförintelse.

Klaus Men ni tror att evigheten finns?

Wolmar Ja, och jag har funnit dess eviga liv och salighet i sorgen. Tovelill har visat mig vägen, och jag följer henne.

Klaus Drick, ers nåd. Jag följer med.

Wolmar Välkommen att slå följe med mig på min eviga väg utför i mörkret utan slut. *(De dricker varandra till.)*

Akt IV scen 1. Krogen.

Vanlig krogstämning. En väderbiten sjöman kommer in. Alla blir intresserade.

1 Välkommen, Ludvig! Vad nytt från stora världen?

2 Varifrån kommer du?

Ludvig Norge.

3 Vad nytt från Norge?

Ludvig Vi kunde inte stanna där. Allt var dött. Vi kunde inte lossa vår last. Handelsbolaget fanns inte kvar. Vi fann inga köpare. Vi fick fara tillbaka.

2 Digerdöden?

Ludvig Digerdöden. Det är bara att stanna hemma och gömma sig som kungen.

3 Det vinner man ingenting på.

Ludvig Nej, men man kanske räddar livet och kanske överlever.

1 Så du stannar hemma nu?

Ludvig Jag har sett tillräckligt. Det är likadant över hela Europa, bara likkistor överallt, som om alla vampyrer sluppit lösa.

2 Och det började i Norge.

Ludvig I Norge är hela aristokratin utdöd. Hälften av befolkningen har gått åt i alla tätbebyggda trakter, även kungahuset är drabbat och håller på att dö ut, hela Norge är dödens land där bara pestflickan härjar och sopar rent överallt med sin kvast.

(Kungen kommer in, lufsig, ovårdad, som en slusk. Alla blir tysta.)

Wolmar Vad står ni och gapar för? Har ni aldrig sett en mänska förr?

Krögaren Ers majestät...

Wolmar Håll käften! Bjud mig på öl i stället. Jag bjuder laget runt. Jag kom hit för att få sällskap och helst av trevligt slag och inte för att bli begapad som ett spektakel.

Krögaren Bjud kungen på öl, Holger. Han bjuder sedan alla på öl. *(Ruljangsen kommer i gång.)*

Wolmar (med sejdeln i hand) Skål på er, rövare och baroner! Vad var det för hemskheter ni pratade om när jag kom in? Det var väl inga nya amsagor om mig?

1 Vår sjöman här har just kommit tillbaka från Norge med olossad last. Han berättade om pesten.

Wolmar Jag vet. Den härjar i hela Europa. Det är kinesiska pestråttor från Svarta Havet. Hela mänskligheten håller på att gå under i svarta pestbölder. Rätt åt den. Skål på det! (*höjer sin pokal. Menigheten är mera dämpad än entusiastisk.*) Ni har väl alla öl i era glas? Drick då för fan! Jag har för satan inte kommit hit för att dricka ensam!

Krögaren(försöker) Kungen är på gott humör i kväll.

Wolmar Ja, ovanligt gott, för en gångs skull ville jag inte sitta hemma ensam.

4 Ni är väl aldrig ensam hemma, ers majestät. Har ni inte arméer av spöken att roa er med, och umgås ni inte dagligen och nattligen med er käresta där?

Wolmar Du talar som Klaus Narr. Vem är du?

4 Bara Erik, en vanlig mänska som ni själv.

Wolmar Var hälsad, Erik. Drick med mig. Var välkommen till mitt slott och fira orgier med mina halshuggna arméer, som jag alla förde i fördärvet. De hemsöker mig nu när jag är gammal och ensam och inte längre kan sova.

4 Jag har hört talas om era lysande banketter.

Wolmar Vi håller på hela natten. Ibland kommer Tovelill på besök. På allvar. Men vi måste bara komma riktigt i humör först. Bara när vi är på gränsen till redlöshet och börjar hallucinera kommer hon ibland på efterlängtad besök.

4 Det låter som en idyllisk tillvaro.

Wolmar Det är den, men den är mörk, och blir bara mörkare, som hela Europa, som håller på att gå sönder i mörker av den osynliga fiendens härjningar genom pest och massdöd, som om Gud höll på att utrota hela mänskligheten. Det får han gärna göra. Annars utrotar den bara sig själv så småningom. Jag kommer inte att sakna den.

4 Likväl har vi en trevlig krog här för ert höga nöjes skull.

Wolmar Det tackar vi för. Ni är alla välkomna till mitt hov, stackars gossar, drinkare och luffare, strandade sjömän och arbetslösa löskekarlar, debila idioter och menlösa dagdrivare, oduglingar och odågor, som mest hela mänskligheten består av. Välkomna att fira orgier vid mitt hov. Jag har bara vin och sprit att bjuda på, och jag avskyr att ständigt behöva dricka upp allting ensam.

(Klaus och Skogvaktarn kommer in.)

Hans Här är han.

Klaus Dags att komma hem nu, gubben. Ditt land behöver dig.

Wolmar Här kommer mina övervakare för att hämta hem mig. Välkomna, mina skötare. Vi höll just på att komma i humör när ni kom och avbröt baletten.

Klaus Vi har roligare hemma, kungen. Här hittar ni bara rötägg.

Wolmar Det var ju just därför jag kom hit.

Hans Ni behöver komma i säng. Ni har druckit hela dagen.

Wolmar Tacka fan för det. Låt mig bara vila, så att jag kan börja om från början igen med nya spirituella orgier.

Hans Jag hoppas han inte har burit sig illa åt, slagit någon eller slagit söner något.

Erik Inte alls. Vi förde bara en högst stimulerande konversation.

Wolmar Du är välkommen till slottet när som helst, Erik.

Erik (bugar sig) Det tackar jag för. (*Hans och Klaus avlägsnar sig med kungen.*)

1 Det kallar jag ett kungligt besök.

2 Det blir alltid flera.
Erik Det är inget fel på honom. Han behöver bara sällskap.
Krögaren Det är alltid en ära för oss att få honom hit. Han är alltid välkommen.
Ludvig Han är åtminstone mänsklig.
Erik Det är det högsta en kung kan vara.
(*Kroglivet återgår till det normala.*)

Scen 2. Slottet, efter avslutad måltid.

Klaus Tänker ni aldrig bli nykter, ers majestät?
Wolmar Nej, aldrig, aldrig, aldrig, aldrig.
Hans Låt honom vara. Var och en blir salig på sitt sätt.
Klaus Men han blir bara osalig på sitt.
Wolmar (*slår näven i bordet*) Det är ju det som är meningen, era höns!
Klaus (*undfallande*) Väl bekomme, ers majestät.
Wolmar Sluta majestäta mig. Jag trodde jag hade fått glömma att jag en gång var kung. Det känns som ett tidigare sämre liv.
Erik Borde vi inte försona er med er familj?
Klaus och Hans (*lägger varnande fingret på läpparna*) Hysch!
Wolmar Våga inte påminna mig om min familj! De anser mig förtappad och förlorad, men det är de själva som är det! Vad har de gjort för att trösta mig? Ingenting! De ville bara Tovelills död och bidrog till den med sina kungliga fördomar!
Erik Inte era barn väl?
Wolmar Jag skiter i mina barn. Nej, jag hade en dotter. Margrethe hette hon. Hon må vara undantagen från min spolning av familjen. Hon var aldrig negativ. Hon får gärna ta över riket efter mig. Jag ville inte ha det, och ingen annan duger till det.
Erik Jag ska hälsa henne det.
Wolmar Vem är du egentligen?
Erik En diplomat. Det är i rikets intresse att era relationer med staten inte påverkas negativt av Gurrekrisen.
Wolmar Gurrekrisen? Är det så staten etiketterar mitt livs och landets värsta katastrof? En kris som en vanlig höststorm?
Erik Den kommer knappast att lämna några märken i historien.
Wolmar Och ändå är den mera fatal för mig än alla historiens omvälvningar för historien. Jag skiter i historien. Jag är bara en av dess alltför många fåfänga narrar. Vi borde aldrig ha fått förekomma. Allenast Tovelill gav mening åt mitt liv och gjorde fullständigt hela min regering mera värdelös än en hundlort.
Erik Ni kan som konung inte bara ägna er åt en död.
Wolmar Och varför inte? Vem kan hindra mig?
Erik Ni har väl inte glömt att ni alltjämt är landets enda kung?
Klaus Det är just det han till varje pris försöker glömma, och den som vågar påminna honom om hans brottsliga förflutna riskerar att göra sig till hans ovän.

Wolmar (till Erik) Min vän, du riskerar ditt liv för min fåfänga.

Erik Jag bara tjänar mitt land – och konungen.

Wolmar Vad är mitt land? En stormakt som med brutala medel lägger under sig andra länder och förtrycker dem och försätter andra kungar i politisk kris, som den stackars Magnus Eriksson i Sverige, som trodde han kunde lita på andra kungars ord om fred, men kriget och rovgirigheten är inte stormaktens värsta medel i sitt hänsynslösa maktspråk. Som ryggrad av stålsmidna svärd och ogenomträngliga rustningar har den en religion kallad kristendomen, som lever på att förslava mänskligheten mentalt genom skrämselfpropaganda och hot om evig straffdom i helvetet om de inte blint lyder och följer kyrkan. Jag hånar den, jag föraktar kristendomen, liksom jag förbannar Gud som utan rätt tog min oskuld och kärlek och Tovelill ifrån mig. Sådant får man inte acceptera. Jag beklagar, Erik, men all din diplomati är värdelös om du ställer den i statens och dess kyrkas tjänst.

Erik Min kung, ni rasar.

Wolmar Och har jag inte rätt till det? Är jag inte kung och min egen herre över åtminstone detta mitt kärleksslott Gurre, som man efter mig kommer att riva bara för att glömma en kärleksberövad kungs genomsådande av verkligheten?

Hans Tänk på det, att han har förlorat sitt livs mest idealiska kärlek på brutalaste tänkbara sätt genom plötslig ond bråd död.

Erik Fallet är komplicerat. Jag har ingenting här att göra.

Wolmar Åk hem då, men vad du än gör så gå inte till drottningen. Jag har uteslutit henne ur mitt liv för gott genom Tovelills död. Jag kräver att hon konsekvent hålls utanför mitt fall.

Erik Men era barn, och er dotter?

Wolmar Du har min tillåtelse att tala vänligt med Margrethe.

Erik (bugar sig) Tack, min herre. Ursäkta att jag störde. Ni skall slippa se mig mer. (går)

Klaus (efter en stund) Ni har inte många vänner kvar.

Wolmar Det skiter väl jag i. Men er kan man åtminstone fortfarande dricka med. Var god och slå upp två nya bägare. (*Klaus håller upp.*)

Hans (med bägaren färdigt i hand) Vad skall vi skåla för?

Wolmar Vi skall dricka för Tovelill ända tills hon återvänder! (*bälgar i sig*)

Hans (till Klaus) Han är färdig.

Klaus Desto viktigare att vi inte sviker honom.

Hans Låt oss bara hålla honom så nöjd och glad som möjligt så länge som möjligt.

Klaus Det är det bästa och det enda vi kan göra. (*De slår sig till ro för att dricka med kungen.*)

Scen 3.

Helvig Hur går det för den där galningen? Är han ett hopplöst fall, eller kan han ännu återvända till verkligheten?

Ministern Jag beklagar, madame, men alla våra försök att få honom tillbaka har misslyckats.

Helvig Har han då glömt sin familj? Har han glömt att han är kung av Danmark och att det innebär ett visst ansvar?

Ministern Han har inte glömt något, men han föredrar att låsa sig inne med sin sorg.

Helvig Den där slampan! Det är hon som har förstört hans liv!

Ministern Hon är död, min fru.

Helvig Ja, tack och lov för det åtminstone!

Ministern Min fru, det var inte hon som förstörde hans liv. Det var hennes död som även ryckte honom ifrån oss.

Helvig Nej, det var hon som gjorde det.

Ministern Han bara älskade henne. Var det brottsligt?

Helvig Ja, det var det, mot mig!

Ministern Och ni menar att hon förtjänade att dö för den sakens skull?

Helvig Absolut!

Ministern Madame, då kan jag förstå kungens hållning mot er.

Helvig Vad menar ni?

Ministern Han vill aldrig mera se er eller era barn.

Helvig Är vi icke hans familj?

Ministern Jo, men han föredrar en död Tovelills trohet mot en falsk hustrus illvilja mot hans kärlek. Det var allt, madame. Även regeringen tar konungens parti och klipper alla band med er. När tronföljdsfrågan blir aktuell kontaktar vi era barn. Det var allt. (*bugar sig kort och går.*)

Helvig (suckar och resignerar, sätter sig) Kungen dödar alltså mig för att jag dödade hans fjolla. Nåväl, vi skall ju båda dö snart ändå. Det var inte alltid roligt så länge det varade. (*tittar begrundande ut genom ett fönster*)

Akt V scen 1. Kryptan i Gurre.

Wolmar Jag kommer till dig snart, min älskade. Det svarta livet bortom graven är så mycket mera lockande genom sin hemlighetsfulla ovetbarhet än denna meningslösa tillvaro i maktens dödliga värld där ingenting längre är lockande. Jag skall sörja ihjäl mig efter dig och därmed vinna ett evigt liv genom sorgens luttrande uppförbacke till en trohet av evig förening, där vi skall mötas igen och den här gången förbli förenade. Men vad är det för ett stilla ljus jag känner med kalla fläktar mot min kind? Är det du, Tovelill, som äntligen gästar mig igen?

Tovelill (visar sig i vitt som vålnad) Jag har inte kommit för att hämta dig, bara för att påminna dig om att jag väntar på dig.

Wolmar Hur kunde du älska denna gamla orkeslösa gubbe med slitna tänder och dålig andedräkt, med stickande skägg och grova händer med hårda nypor bara tränade att svinga hårda svärd och hugga hårt med yxor och aldrig för den smeksamma ömhet som du lärde mig?

Tovelill Du var aldrig gammal, Valdemar. Din själ var den yngsta i världen, och jag såg bara till din själ, som älskade mer varmt än någon yngling kunde tävla med. Du var allt, Valdemar, och när du lägger av ditt slitna fodral skall du desto mera finnas kvar liksom jag.

Wolmar Det ser vi fram emot. Jag längtar efter döden, liksom jag längtar efter dig.

Tovelill Gör icke det. Låt döden komma naturligt, så blir den smärtfri och blott den naturliga övergång till ett annat bättre liv den borde vara.

Wolmar Min älskade, om jag ändå än en gång kunde få smeka undan ditt hår från din kind...

Tovelill När evigheten kommer finns det alltid tid. *(Ett ljus inkommer.)*

Hans Nu har han förrrat sig ner i källaren igen! Jag sade ju till dig att inte låta honom vara ensam med kistan där nere! *(kommer fram med starkt ljus och Klaus.)*

Wolmar Vad kommer ni hit och stör för! Jag hade just äntligen ett samtal igen med mitt älskade flickebarn. Nu har ni skrämt iväg henne.

Klaus Så du stod här och talade med kistan?

Wolmar Nej, med henne, ditt nöt!

Klaus Den konversationen med kistan hade jag gärna velat höra.

Wolmar Ni begriper ingenting!

Hans Förlåt att vi störde ers kunglighet, men middagen är serverad.

Wolmar Var det bara därför ni kom?

Klaus Vi blev lite oroliga när vi inte kunde hitta dig någonstans och förstod då att du gått och gömt dig i källaren igen, men var inte orolig. Maten har inte kallnat ännu.

Hans Vi måste ändå komma ner och hämta lite vin.

Wolmar Ni bara plågar mig med er uppmärksamhet. Nåväl, låt oss då genomlida ännu en middag och dränka den i vin. Hoppas jag somnar den här gången så ni slipper oroas av mitt svirande hela natten.

Hans Kom nu, ers majestät. Middagen väntar.

Klaus Försök göra den till en njutning åtminstone för er själv.

Wolmar Ni vill bara väl. Det kan inte förnekas. Nåväl, jag hänger med godvilligt. *(går ut med dem med armarna om dem.)*

Scen 2. Sängkammaren. Mera intimt.

Hans Är han väl till sängs?

Klaus Jag tror inte han stiger upp mera.

Hans Ingen annan känner honom längre. Han har inga vänner kvar förutom vi.

Klaus Så är det att bli gammal. (*en ringklocka ringer.*) Nu ringer han. Låt oss gå in till honom. (*De reser sig och går in.*)

Wolmar (till sängs) Mina vänner, jag har ej mycket kvar att säga här i livet. Jag orkar inte ens en sista gång besöka kistan där i kryptan, heligast av alla altaren i Danmark.

Klaus Har ni någon önskan?

Wolmar Bara detta. Gurre var mitt älsklingsparadis, och det är gott att dö här. Aldrig att jag hade velat dö någon annanstans och inte ens i Jerusalem. Här hade jag min kärlek, och här kunde jag älska. Allt jag gjorde dessförinnan, min familj och fyra barn, mina erövringar och ambitioner för att göra Danmark stort igen, allt bleknade för att försvinna inför Tovelill och mitt livs enda sanna kärlek. Detta vill jag be er om. Bevara slottet och dess paradisiska miljö. Låt det bli något av ett monument och ett relikskrin för vår kärleks evighet. Låt aldrig makten träda in med hänsynslös utvecklingsstressmentalitet. Låt aldrig världsligheten störa friden och idyllen här, men gör som jag har gjort: bevara heligheten i vår kärlek med att konservera atmosfären, dess miljö och varje minne av vår skönhets utsäglighets perenna kärlek, i fall vi en dag skulle komma tillbaka.

Hans Vi skall noga följa era föreskrifter.

Klaus Det skall bli vår ära att förvalta minnet av er romantik.

Wolmar Låt framför allt ej drottningen få insteg någonsin i denna oförstörbarhet till kärleksvärld.

Hans Det skall i allt bli som ni vill.

Klaus Det borgar vi med våra liv för.

Wolmar Tack. Då är jag nöjd. Då kan ni gå.

Hans Ni behöver inget mera?

Wolmar Jag har druckit nog och festat nog med mina spöken. De behöver inget mer, och även jag är mätt på livet. (*viftar bort dem, och de går, med en stilla bugning. Scenen slocknar.*)

Scen 3.

Helvig Så den stackaren är död och uttryckte som sin sista önskan att Gurre skulle hållas intakt som det var. Må hans önskan uppfyllas. Må ingen få tillstånd att besöka stället. Låt hans sista tjänare få tjäna ut där tills de dör, och må de aldrig få någon hjälp, något understöd eller någon assistans i någon form. Må de dö där som sin konung övergiven och i ensamhet, och låt stället ruttna ner och falla i ruiner, så att mossa växer över dem och sjön stagnerar till ett träsk. Så skall man glömma Gurre och det äktenskapsbrott som det blev ett namn för till det danska kungahusets skam och vanära. Må det glömmas, medan konungens familj skall leva vidare.

Erik Ni dömer därmed Gurre och er man och konung med hans minne till en orättvis och upprörande död som utplånad och struken ur historien.

Helvig Hans politiska insatser lever. Det är blott hans svaghet jag vill glömma och som Danmark även bäst gör i att glömma. (*Erik bugar sig och går. Drottningen förblir stående kallt skådande ut genom sitt fönster.*)

Slut.

(Manali 17.8.2016)

